

HIP HERGEBRUIK

Econoom en journalist **Annegreet van Bergen** (auteur van o.m. *Gouden jaren* en *Het goede leven*) bezoekt voor de serie *Hip Hergebruik* verouderde industriële complexen die nu voor bedrijfsbijeenkomsten en evenementen worden gebruikt. Zij duikt in de geschiedenis en onderzoekt hoe, wanneer en waarom deze panden door de oorspronkelijke gebruikers werden verlaten.

Prodentfabriek, Amersfoort

Tegenwoordig is het voor de meeste mensen ondenkbaar om je tanden niet te poetsen. Toch bestaat die gewoonte nog maar kort. In de jaren vijftig van de vorige eeuw vonden sommige mensen het maar overdreven of ze waren er faliekant tegen.

ANNEGREET VAN BERGEN // FOTOGRAFIE ROB TER BEKKE, HISTORISCH MATERIAAL PRODENT

Maarten 't Hart (1944) mócht zijn tanden niet poetsen. Nieuwlichterij, vond zijn vader: 'Ze zijn er enkel op uit je zo lang mogelijk met je eigen weggrotende gebit te laten rondlopen, zodat ze daar flink aan kunnen verdienen. En dat terwijl er kunstgebitten zijn.' Volgens de Romeins dichter Catullus, eerste

eeuw voor Christus, poetsten sommige van zijn tijdgenoten om hun tanden schoon en wit te houden ze met urine. Maar of dat tegen tandbederf hielp, is de vraag. Hoogleraar Antieke Cultuur Leonard Rutgers vertelt in zijn boek *De klassieke wereld in 52 ontdekkingen* over de overblijfselen van kaken met tanden en kiezen die hij in een Romeinse catacombe worden gekenmerkt door nogal wat ontbrekende elementen, kiezen met gapende holtes, kaken die door abscessen zijn aangetast of zelfs weggevreten.' Elders in Rome ligt nog een verzameling antieke kiezen. Alles wijst er op dat deze door een barbier zijn getrokken bij mensen die naar de markt gingen. Zo zijn door de eeuwen heen veel van onze voorouders door een beunende kapper of smid van helse kiespijnen verlost. Onze manier van effectieve gebitsverzorging is een recent

sluit om tandpasta in blikjes te verpakken voortvloeide uit het feit dat Wolbers die blikjes zelf in zijn eigen stamperij vervaardigde. Dit alles gebeurde nog in Amsterdam, in een fabriek aan de Omval (waar nu onder meer het hoofdkantoor van Philips is gevestigd). Toen die fabriek te klein werd, verhuisde het bedrijf in 1937 naar Amersfoort. Behalve een eigen stamperij en drukkerij, kwam daar ook een tubefabriek. Daarna werd Prodent tandpasta, net

als de andere merken die er gemaakt zouden worden, in hygiënische tubes verpakt. Al met al werd er op het fabrieksterrein aan de Eem 75 jaar lang tandpasta geproduceerd. Toen op 5 juli 2012 om tien voor drie 's middags de laatste tubes Zendium van de band rolden in wat in de volksmond nog steeds de Prodentfabriek heette, was tandpasta het enige wat er nog in Amersfoort werd gefabriceerd. Een enorme verandering ten opzichte van de naoorlogse jaren, toen juist het ene na het andere product aan het assortiment werd toegevoegd, van talkpoeder, tampons tot en met after shave.

In het kort komt het er op neer dat het voormalige familiebedrijf een voor de internationalisering van het Nederlandse bedrijfsleven exemplarische ontwikkeling doormaakte. Na een aantal aandelenemissies was Erdal sinds 1953 beursgenoteerd en in 1971 werd het in zijn geheel overgenomen door het Amerikaanse Consolidated Foods Corporation (CFC), het latere Sara Lee. Het was het begin van een voortdurend proces van fusies, overnames, afstoten en concentreren van bedrijfsonderdelen. Eind van het liedje was dat Sara Lee zijn tandpasta-activiteiten aan Unilever verkocht, waarna Unilever besloot zijn tandpastaproductie in het Franse Compiègne te concentreren. Zo kwam er door voortdurende schaalvergroting een eind aan de tandpastaproductie in de Prodentfabriek.

Het paradoxale is dat door de sluiting van de

fabriek op het Oliemolenterrein dit gebied, ooit een plek waar de meeste Amersfoorters nooit kwamen, langzaam maar veranderd in een nieuw, levendig stadsdeel. Nieuwe eigenaar is projectontwikkelaar en belegger Schipper Bosch. In samenspraak met de gemeente en huurders (die zij liever 'bewoners' noemen) zoekt Schipper Bosch onder de naam 'De Nieuwe Stad' naar hergebruik voor de talrijke gebouwen op het terrein. Zo zitten er nu een school, restaurants, winkeltjes, ateliers en kantoren. 'Prodentfabriek' is één van de vele 'bewoners' en is een evenementenlocatie pur sang. Maar ook bij acht andere 'bewoners' van het voormalige fabriekscomplex kunnen bedrijven en instellingen zalen of vergader-ruimtes huren voor tal van activiteiten.

De Nieuwe Stad

Oliemolenhof 106
3812 PB Amersfoort
033 - 203 7003

info@denieuwestad.nl
www.denieuwestad.nl

Diverse zalen, verspreid over 9 locaties.
Grootste zaal: 1000 personen.
Kleinste: 10 personen.
Bereikbaarheid: (betaald) parkeren in de nabijgelegen Parkeergarage Eemplein. Het terrein ligt op een kwartier lopen vanaf Centraal Station Amersfoort. Vanaf het station rijden regelmatig bussen richting Prodentfabriek.

fenomeen. De voorloper van de tandpasta zoals wij die kennen is rond 1850 ontwikkeld door een Amerikaanse tandarts. In Nederland begon Johan Wolbers in 1935 met de productie van tandpasta. Hij bracht Prodent op de markt, jarenlang onbetwist marktleider in de lage landen. Tot dan toe produceerde Wolbers schoencreme onder het merk Erdal, alsmede kachelpoets en meubelwas. Om dan ook tandpasta te gaan maken is vanuit consumentenoogpunt misschien een wonderlijk diversificatie, maar wat productie betreft niet. Want het waren allemaal koude mengsels. Overigens verkocht Wolbers de Prodent aanvankelijk in hetzelfde soort blikjes als de schoenpoets. Het in een blikje geperste poeder moest met een tandenborstel nat worden gemaakt, waardoor er een soortement tandpasta ontstond. Jan Carel van Dijk, die de geschiedenis van Erdal en Prodent boekstaafde, vermoedt dat het be-